

Implementarea prevederilor Codului Audiovizualului prin prisma analizei conținutului programelor de actualități „Radiomatinal” și „Mesager” ale IPNA Compania Teleradio-Moldova.

Prevederi legale și deontologice:

- pentru a asigura în cadrul emisiunilor informative...respectarea principiilor echilibrului social-politic, echidistanței și obiectivității, (radiodifuzorii) vor plasa fiecare știre astfel încât: a) informația care compune știrea să fie veridică; b) să nu fie deformat sensul realității prin tertipuri de montaj, comentarii, mod de formulare sau titluri; c) în cazul subiectelor ce vizează situații de conflict, să se respecte principiul de informare din mai multe surse (art. 7, (4);
- ...dreptul la informare completă, obiectivă și veridică...sunt garantate de lege (art. 10, (1);
- **Apărarea drepturilor** consumatorilor de programe **este asigurată de către CCA.**(art.10,(2);
- Radiodifuzorii sunt obligați să asigure obiectivitatea informării..., favorizând libera formare a opiniilor (art.10, (5);
- Transmiterea onestă, fidelă, echidistantă a informațiilor în cadrul programelor de știri (art. 51, (1) e);
- Consiliul de Observatori...: c) **evaluează performanțele companiei** și conducerii ei...; g) **sesizează, din oficiu** și la solicitare, asupra încălcării prezentului cod..., comise de companie, înaintînd președintelui ei demersuri de intrare în legalitate (art. 58).

(citate din Codul Audiovizualului)

„Jurnaliștii prin esență sunt profesioniști. Trebuie să faceți distincția dintre un eveniment real și unul înscenat. Uneori sunt înscenate evenimente doar pentru camera de luat vederi, evenimente lipsite de careva conținut. Nu fiecare călătorie a președintelui sau a primului ministru merită să fie reflectată în știri. Deci, dumneavoastră trebuie să judecați și să luați o decizie profesionistă – ce merită și ce nu merită să fie reflectat în știri. În cele din urmă, alegerile se reduc la putere. Jurnalistul trebuie să distingă pasiunile electorale. Ziaristul trebuie să se bazeze pe capacitatea sa de profesionist și să decidă: ce trebuie și ce nu trebuie reflectat. Un alt lucru demn de reținut: rolul ziaristului, când reflectă o campanie electorală, este să compare situația reală cu promisiunile. Nu să prezinte imagini frumoase cu prim-ministrul care deschide o conductă de gaz, sau care deschide un pod, dar să amintească publicului de promisiunile făcute de același prim-ministru când candida, și să spună publicului ce a realizat acest prim-ministru în activitatea sa. Astfel, plasați aceste imagini într-un context”.

„Utilizarea mass-media publice sau de stat în favoarea cuiva echivalează cu utilizarea fondurilor contribuabililor pentru susținerea cuiva (partide sau candidați), iar aceasta este o manifestare a corupției”

„Trebuie să fim conștienți de faptul că știrile despre deschiderea școlilor, drumurilor, caselor de cultură, centrelor comunitare de documentare sau de informare etc, etc, chiar fără comentariile ziaristului, atrag atenția alegătorilor de partea candidaților partidului de guvernământ. Nici nu trebuie să faci agitație în favoarea candidaților. Pentru că e clară concluzia: partidul de guvernământ gestionează ireproșabil treburile în stat”.

„În perioada campaniei electorale radiodifuzorii trebuie să depună eforturi suplimentare pentru a menține standarde jurnalistice înalte și, mai ales, în programele de știri. Acest lucru e greu de realizat în situația când autoritățile au influență asupra unor radiodifuzori. Uneori influența nici nu e necesară, dacă ziariștii știu că activitatea lor depinde de orientarea pro-autorități a emisiunilor lor și dacă aceștia, ani de zile, au susținut autoritățile. Monitorizarea trebuie să scoată în vileag, în mod operativ, situațiile când în programele de știri lipsește obiectivitatea și echilibrul în reflectarea evenimentelor electorale cu participarea concurenților electorali”.

„Pentru a determina măsura în care sunt respectate standardele profesionale, trebuie urmărit: se dă prioritate funcționarilor publici care, în virtutea funcției de stat, sunt prezenți la diferite evenimente – deschiderea clinicii, vizite de lucru, discurs în parlament, și dacă asemenea evenimente sunt cu adevărat importante/relevante pentru cetățeni;”.

(citate din materialele seminarului „Mass-media și alegerile” organizat la Chișinău pe 17-18 aprilie 2007 de către Biroul de Informare al Consiliului Europei în Moldova).

Implementarea prevederilor Codului Audiovizualului prin prisma analizei conținutului programelor de actualități „Radiomatină” și „Mesager” ale IPNA Compania Teleradio-Moldova.

Perioada: 15 – 21 mai 2007

Au fost supuse analizei **212 știri și subiecte radiofonice** și **226 știri și subiecte tv** (Radio Moldova: intervalul **orele 6.00 – 8.00**; TV M 1: **orele 19.00; 21.00.**)

În scopul determinării modului în care programele de știri și de actualități, selectate pentru monitorizare, corespund prevederilor legale și deontologice, echipa de experți a urmărit:

1. indici cantitativi:

- numărul știrilor și subiectelor (pentru a putea urmări evoluțiile sau involuțiile în realizarea edițiilor de actualități);
- tematica (dacă e actuală și importantă; actualitatea este determinată de numărul consumatorilor interesați de tema abordată; importanța este determinată de numărul consumatorilor afectați direct de evenimentul, situația, întâmplarea etc, despre care li se comunică);
- geografia (dacă îndreptățește aria de acoperire teritorială a radiodifuzorului);
- durata (dacă este în concordanță cu actualitatea și importanța temei);
- protagoniștii (dacă favorizează echilibrul social-politic și dacă favorizează libera formare a opiniei consumatorului);
- genurile jurnalistice (prezență și dacă sunt respectate regulile de scriere într-un gen ori altul);

2. indici calitativi:

- poziția ziaristului (părtinitoare/nepărtinitoare; regula generală: ziaristul oferă fapte, consumatorul trage concluzii; Excepții: ziaristul poate expune propriile opinii, dar își alege genul care îi permite acest lucru – comentariul, de exemplu);
- numărul surselor (dacă există mai multe surse de informare și dacă ele sunt independente una de alta. Trimiterea la surse conferă credibilitate și complexitate materialului);
- abordarea subiectelor tematice (gradul de profesionalism care indică profunzimea reflectării temei);
- caracterul și tonalitatea materialului (laudativ/neutru/critic; dacă favorizează pe cineva știrea sau subiectul; regula generală: misiunea ziaristului nu este să promoveze ceva ori pe cineva, nu este să dea aprecieri ci să furnizeze informație suficientă pentru a-i da posibilitate consumatorului să facă aprecieri)
- ordinea știrilor și subiectelor în ediție (regula generală: cu cât știrea este mai importantă, cu atât este comunicată mai repede – principiul piramidei inversate. Aceasta economisește timpul consumatorului și demonstrează respectul ziaristului pentru el);
- limbajul materialelor (accesibilitate, respectarea specificului).

Constatări (radio):

- din 212 știri și subiecte monitorizate, circa o treime sunt părtinitoare și au caracter laudativ. În perioada monitorizată anterior (25-31 martie) aproximativ jumătate din numărul știrilor și subiectelor erau părtinitoare și laudative;
- numărul știrilor și subiectelor în care protagoniști sunt primele 3 persoane în stat s-a redus aproape în jumătate față de numărul corespunzător înregistrat în perioada monitorizată anterior;
- geografia este diversă, aria tematică a subiectelor s-a lărgit pe contul unor evenimente reflectate: ziua lucrătorului din cultură, ziua muzeelor, ziua metrologiei, ziua donatorului de sânge etc;
- au fost câteva subiecte de problemă (critice): construcții neautorizate la Bălți (15 mai), starea epidemiologică la Soroca (20 mai), procent exagerat de mare la creditele pentru țărani din Cantemir (19 mai);
- radio difuzează publicitate electorală și audiospoturi vizând tehnica de votare;
- rămâne covârșitor numărul știrilor și subiectelor realizate în baza unei singure surse de informare – cea oficială, fapt care trunchiază adevărul despre evenimentul, fapta, situația relatate;
- numărul mare de știri, realizate în baza comunicatelor parvenite de la serviciile de presă ale instituțiilor, de regulă, statale. Comunicatele de presă nu sunt adaptate la limbajul specific radioului. *Monitorizatorii consideră: a) comunicatele de presă servesc drept punct de pornire pentru scrierea unei știri integre și nu constituie știrea propriu-zisă; b) serviciul de presă al oricărei instituții are interesul, în primul rând, să promoveze imaginea instituției respective și nicidecum să comunice informații exhaustive despre adevărata stare de lucruri; c) serviciul de presă scrie comunicate bazate, din start, pe o singură sursă de informație – cea a instituției;*
- ordinea știrilor în buletinul de știri este determinată de protagonistul știrii și nu de importanța și actualitatea ei. Exemple: ministrul sănătății în Elveția – prima știre, ședința Guvernului la Strășeni – a doua știre (15.05; ora 6.00); vizita președintelui OSCE – prima știre, corupție și mituire în sistemul de învățământ – știrea a 3-a și a 4-a (16 mai, ora 6.00). Caz ridicol în machetarea știrilor sportive: guvernul joacă fotbal – prima știre; două campionate naționale – știrea a doua și a treia (15 mai, ora 6.10). În știrile sportive uneori se face politică (16 mai, ora 6.10) Exemplu bun: dezmințirea informației despre accidentul de la atomocentrala din Nicolaev, Ucraina (20 mai, ora 6.00). *Monitorizatorii consideră: știrii îi conferă proeminență prezența figurilor proeminente. Dar pentru ca știrea să fie importantă, mai are nevoie și de alte calități (noutate, raritate, amploare etc). În caz contrar, generează percepție distorsionată a ceea ce se consideră eveniment important pentru publicul larg;*
- nu se respectă legea proximității în machetarea știrilor externe. Exemplu: știri din Afganistan, Cuba, Chile și Danemarca (15 mai, ora 7.00);
- materialele de problemă sunt superficiale. Exemplu: autorul subiectului despre construcțiile neautorizate la Bălți se limitează doar la opinia Inspecției de Stat care numește vinovatul, fără să solicite și opinia vinovatului (o comisie a Primăriei) de apariția construcțiilor neautorizate (15 mai, Radiomatinal). În aceeași manieră este realizat și subiectul de problemă despre situația epidemiologică înspăimântătoare la Soroca (20 mai, Radiomatinal). Asemenea abordare a subiectelor de problemă arată, fie că ziariștii au teamă de autoritățile locale, fie că nu au abilități de a realiza materiale de investigație. Este regretabil faptul că editorii nu ridică ștacheta calității subiectelor și tolerează lucrul făcut pe jumătate;
- unor evenimente li se atribuie în mod artificial relevanță, inclusiv prin rezervarea unui spațiu de emisie exagerat de mare. Exemplu: subiectul despre aniversarea a 14-a a Academiei de Administrare Publică (19 mai, Radiomatinal) a durat 16 minute și 50 de sec. În subiectul respectiv sintagma „Președintele RM” a fost utilizată de 13 ori, „guvernul RM” – de 2 ori, „conducerea de vîrf” – de 2 ori;
- Autorii materialelor radiofonice, inclusiv corespondenții din teritoriu, fac exces de zel în a lăuda autoritățile centrale sau locale. Exemplu: subiectul despre locuri de muncă pentru tinere mame de la Briceni (19 mai); subiectul despre sărbătoarea lucrătorului din cultură la Sîngerei (19 mai); subiectul despre ședința Guvernului la Strășeni (16 mai). Multe știri sunt adjectivate, iar multe subiecte abundă în calificative ale ziariștilor, gen: „guvernul depune eforturi conjugate”, „ministerul întreprinde măsuri eficiente”, „autoritățile raionului au grijă permanentă pentru...”, „în ultimul timp conducerea republicii are o grijă tot mai mare pentru...” etc.

- În perioada electorală Radio Moldova difuzează știri și subiecte care pot fi calificate ca fiind cu tentă electorală. Exemple: vizitele de lucru ale reprezentanților puterii la „Franzeleuța”; la „Viorica”; la Strășeni; aniversări; promisiuni, inclusiv tronsonul de cale ferată Cahul-Giurgiulești; proiecte de valorificare a asistenței externe; noi plantații de vii și credite pentru viticultori; sfințirea izvorului; redeschiderea muzeului; inaugurarea monumentului; darea în exploatare a gazoductului și mai recent – lungirea liniei de troleibuz. Unii corespondenți manifestă servilism. Exemplu: monumentul consacrat ostașilor căzuți în Afganistan a fost o inițiativă a ostașilor-internaționaliști, dar a fost posibil de ridicat doar cu sprijinul șefului statului. Sau, cităm: *Instituția Publică Națională a Audiovizualului Compania Teleradio-Moldova, în comun cu compania petrolieră Valexchimp și Federația Națională a Automobilistilor din Republica Moldova, cu susținerea din partea Președintelui Republicii Moldova Vladimir Voronin, organizează și-n anul curent un show de zile mari – Cursa automobilistică națională cu genericul „Cupa Independenței – 2007”. (20 mai, Radio Moldova, 7.48.45. Durata – 100 sec.).* Este prima frază, din 38 de cuvinte, a unui subiect „nevinovat” într-o campanie electorală.
- Limbajul știrilor și subiectelor nu este adecvat celui radiofonic. Un exemplu: prima frază a unui subiect: *„Organizată de secția transfuziologie a spitalului raional Căușeni, cu susținerea organizației raionale Crucea Roșie și a Centrului republican de transfuziologie, în cadrul acestei acțiuni în orașul Căușeni au venit să contribuie la completarea rezervelor de sânge ale republicii și, respectiv, ale raionului, 183 de cetățeni, de la fiecare dintre ei fiind recoltate de la 350 pînă la 450 grame de lichid al vieții, urmînd ca Ziua donatorului să continue și în alte localități ale raionului. (2 mai, radio Moldova, 6.22.30. durata – 230 sec).* Fraza conține 50 de cuvinte. Amintim că pentru radio sunt indicate frazele scurte, sau alternanța frază scurtă-frază lungă.

Constatări (tv):

- din 226 știri și subiecte față de data trecută, mai puțin de jumătate le constituie cele pârinitoare și cu caracter laudativ. La acest capitol este înregistrată o ușoară redresare a sării de lucruri în comparație cu perioada 25-31 martie monitorizată anterior;
- numărul știrilor și subiectelor în care protagoniști sunt primele 3 persoane în stat s-a redus aproape în jumătate față de numărul corespunzător înregistrat în perioada monitorizată anterior;
- geografia subiectelor este diversă; aria tematică a subiectelor s-a lărgit pe contul unor evenimente reflectate: ziua lucrătorului din cultură, ziua muzeelor, ziua metrologiei etc;
- materialele de problemă, practic, lipsesc;
- menționăm un subiect realizat cu respectarea tuturor rigorilor, despre proiectul Legii Finanțelor Publice (16 mai);
- tv difuzează publicitate electorală și spoturi vizînd tehnica de votare;
- rămîne covîrșitor numărul știrilor și subiectelor realizate în baza unei singure surse de informare – cea oficială, fapt care trunchiază adevărul despre evenimentul, fapta, situația relatate;
- numărul mare de știri, realizate în baza comunicatelor parvenite de la serviciile de presă ale instituțiilor, de regulă, statale. Rămîn valabile și pentru tv observațiile făcute la acest capitol pentru radio;
- în multe cazuri importanța știrii este determinată nu de relevanța ei pentru publicul larg, ci de protagonistul ei. Exemple:

Mesager, 15 mai:

vizita conducerii de vîrf a republicii la Curchi - prima știre;
subiecte despre corupție, bombă plasată la USM – locul 6-7 în ediție;
seminar de instruire electorală – locul 11-12;

Mesager, 16 mai:

vizita șefului statului la fabrica „Viorica” – prima știre și cea mai voluminoasă din ediție (2,35);
informație de la CEC – locul 4;
contrabandă cu spirt – locul 14;
accident rutier grav la Cahul – locul 15;

Mesager, 17 mai

ședință la președinție în problema viticulturii – prima știre;
omor la Hîncești – locul 6;
pregătiri de alegeri la Comrat – locul 10;
Ispasul – locul 15.

Mesager, 18 mai

discuție telefonică Voronin – Iușenco – prima știre;
Electorală-2007, două subiecte - ocupă poziția a 17-a - 18-a

Ediția din 18 mai este deosebită.

Protagonisti: Voronin, Tarlev, Lupu, Vrabie, Găgăuz, Vl.Țurcanu, Zubic, Colța, vicepreședintele comisiei electorale de circumscripție Bălți, președintele interimar al raionului Drochia.

Teme: tronson Cahul-Giurgiulești; proiect de lege privind medierea adoptat în primă lectură (de notat: autorul proiectului este o fracțiune parlamentară, iar la tv este invitat reprezentantul fracțiunii majoritare), inaugurare stație de mașini la Soroca, gazoduct la Drochia, Coaliția-2007 (informație trunchiată), condamnarea deputatului Colța, Electorală-2007 (fără semnale de identificare pe final).

În această seară alte televiziuni din Chișinău, la tematică electorală, au difuzat subiectul legat de disputa, pe care încerca s-o soluționeze Consiliul de circumscripție Chișinău: a făcut președintele Voronin agitație electorală la concertul lui F. Kirkorov, sau nu? Moldova 1 a ignorat subiectul, considerîndu-l lipsit de importanță. În schimb nu a uitat să remarce că fără susținerea președintelui monumentul consacrat ostașilor căzuți în Afganistan, nu avea să fie ridicat. Ediția, în întregime, poate fi calificată drept agitație electorală în favoarea partidului de guvernămînt;

- Este neclară procedura de anunțare în debutul ediției a temelor centrale. Exemplu: Mesager din 19 mai, ora 21.00. Principalele titluri sunt anunțate: referendumul din România; pregătiri pentru alegeri; reparația drumurilor în Cahul, pentru care au fost alocate 2,5 mln lei (apropos, e foarte puțin, dar sună impozant); gazoduct la Drochia pentru 7 mii de locuitori din 3 sate (din nou sună impozant, dacă nu sunt făcute comparații); 10 ani ai colectivului artistic „Ghiocel” din Râșcani. Ordinea subiectele care au urmat: ședință de guvern cu privire la reforma APC (cea mai „importantă” știre pentru telespectatori); standarde europene în ramura transporturilor; reparația drumurilor la Cahul (protagoniști – responsabili de drumuri, care nu pot să spună ceva rău despre calitatea drumurilor); gazoduct la Drochia; pregătiri de alegeri la Dondușeni și abia – referendumul în România. Subiectul din Dondușeni pare critic. Critica vizează lipsa transportului la Biroul electoral local și, din acest motiv, nu va putea fi asigurat votul bătrânilor și invalizilor. Dacă ținem cont de faptul cum votează această categorie de cetățeni, devine clar: a) de ce nu există riscuri pentru a critica; b) de ce la critică va urma reacție și transportul va fi asigurat.

Concluzii:

- IPNA Compania Teleradio-Moldova se conformează prea lent prevederilor legale în vigoare și normelor deontologice;
- Știrile, în mare parte, nu sunt scrise ori redactate în conformitate cu rigorile universal acceptate (două și mai multe surse de informare; neadjectivate; fraze scurte; esența – în primul alineat; proeminență veridică, raritate, noutate, proximitate; etc);
- Unii ziariști dau dovadă de servilism;
- Politica editorială nu este în concordanță cu prevederile Codului Audiovizualului;
- Publicului i se oferă informație prin optica preponderent oficială asupra evenimentelor, ceea ce nu-i poate conferă instituției caracter public;
- Materialele critice, de problemă, sau de investigații lipsesc;
- Deși plătitor este publicul-contribuabil, IPNA reflectă cu preponderență activitatea organelor de stat. Aceasta echivalează cu o favorizare a partidului de guvernământ, cu o neglijare a interesului public și cu o încălcare a prevederilor Codului Audiovizualului;
- Nu se resimte efortul CO în a evalua emisia și a lua atitudine față de calitatea emisiei;
- Reacția CO la monitorizări lipsește, iar cea a administrației IPNA este bolnăvicioasă. O asemenea reacție nicidecum nu contribuie la îmbunătățirea stării de lucruri;
- Devine oportună preocuparea administrației Companiei Teleradio-Moldova de instruirea personalului în materie, în primul rând, a) de reguli de scriere a știrilor și subiectelor de actualitate și b) criteriile de apreciere a calității știrilor și subiectelor de actualitate.

Note:

- autorii monitorizării apreciază reacția CCA la modul în care activează Compania Teleradio-Moldova în campania electorală. În același rând, amintim că CCA, conform prevederilor Codului Audiovizualului, trebuie să prezinte dări de seamă publice o dată în trimestru;
- autorii monitorizării își anunță disponibilitatea să contribuie la instruirea personalului IPNA astfel, încât să fie unificate definițiile noțiunilor cu care operează și unii, și alții;
- autorii monitorizării sunt dispuși, la solicitarea IPNA, să recenzeze emisia Teleradio-Moldova și să elaboreze recomandări de rigoare;
- autorii monitorizării nu vor intra în polemici cu administrația IPNA în cazul reacțiilor neadecvate ale acesteia la rezultatele monitorizării, pornind de la înțelegerea faptului că profesionalismul jurnalist, ca și profesionalismul în orice alt domeniu, nu are limite. A considera că a fost atins nivelul de sus al profesionalismului echivalează cu baterea pasului pe loc.